

Brez trde hoje do dobre vzgoje

DELO IN UČENJE – ŽE V VRTCU?

Morda se zdi, da je razmišljati o delu in učnih navadah v predšolskem obdobju prezgodaj, saj se ponavadi s tem ukvarjamo, ko so otroci že starejši in so že pošteno prestopili šolski prag, ko se od njih že zahteva odgovoren odnos do dela in učenja. Tega pa marsikateri otrok nima in takrat sprašujemo različne strokovnjake, kaj narediti, kako postopati, da bo naš otrok vendarle dojel, da je šola njegova odgovornost in da se MORA učiti.

Pa se je pri tem spet pametno vrniti v preteklost, v zgodnja leta njegovega otroštva, ko se postavljajo temelji otrokove osebnosti in s tem tudi njegov odnos do učenja in dela. Ne trdim, da je vse, kar se zgodi kasneje, nepomembno in da ne vpliva na otrokov razvoj. Poudariti želim le, da ne smemo zanemariti pomembnega vzgojnega vpliva na razvoj naših otrok že v najzgodnejših letih.

Da bi razumeli, kako otrok razvija odnos do dela in učenja, moramo vedeti nekaj o otrokovem razvoju.

IDENTIFIKACIJA IN PONOTRANJENI STARŠ

Moja hčerka je bila stara približno dve leti in me je v neki situaciji, ko se je jezila name, okregala in pri tem žugala s prstom. Takrat je bilo, kot bi se gledala v ogledalu. Besede in njeni gibi so bili natanko taki, kot sem jih uporabljala sama. Spomnim se, da sem se prav nasmejala (z grenkim priokusom). Prepričana sem, da bi verjetno vsakdo od vas lahko našel podobno situacijo, ko ste zagledali v otrokovem vedenju sebe, partnerja, stare starše ...

To pomeni, da je otrok ponotranjil sliko starša, ki krega (ton glasu, gibi, situacija) in jo uporabil na drugih (v zgornjem primeru je to moja hčerka storila na meni). Otrok od rojstva namreč ponotranja zunanje vsebine, polni svoj psihični svet in ga bogati. Našo nežnost, ljubezen, a tudi napetost, jezo ipd. Ko pa začne uporabljati ponotranjene slike na drugih in tudi na sebi, pomeni, da se je otrok identificiral z nami in nas vgradil v svojega notranjega Starša. Primer, kako otrok naše obrazce obnašanja uporabi na sebi, bi bil v situaciji, ko pride majhen otrok do vtičnice, zažuga s prstom in reče: »Ne, ne.«

BREZPOGOJNA IN POGOJNA LJUBEZEN

Vsi se strinjamo, da je naša ljubezen do otrok brezpogojna, kar zame pomeni, da ga imam, ne glede na to, kaj otrok naredi, še vedno rada. Rada kot osebo, ne maram pa njegovega neprimernega vedenja.

Z brezpogojno ljubeznijo otrok razvija osebno vrednost (»Jaz sem vreden.«), medtem ko s postavljanjem pogojev dobi motiv, da nekaj naredi. Na ta način, zelo poenostavljeno rečeno, se socializira in pripravlja, da bo nekoč samostojno živel v družbi. Otrok mora na začetku svojega življenja dobivati brezpogojno ljubezen, saj še ni zmožen sprejemati pogojev. Prav tako še dolgo ne loči med osebo in vedenjem. To pomeni, da ko se jezimo in jasno povemo, da ne maramo njegovega vedenja, on to prevede in doživi kot: »Mama me ne mara«.

Kot sem v svojih člankih že nekajkrat opozorila, mora otrok ta svoj razvojni konflikt razrešiti sam, kar pa bo storil težko, če bomo to njegovo razvojno in čustveno stisko izkoristili in še stopnjevali njegovo doživljanje z besedami: »Mami te ne mara, če se tako obnašaš.« To morda kdo stori ravno zaradi 'vzgojnega' učinka ali pa zaradi lastnih nerazrešenih konfliktov, ki se jih niti ne zaveda. Otrok pa mora med razvojem spoznati, da ga imamo radi brezpogojno, njegovega vedenja pa ne maramo, če je neprimerno.

PRINCIP UGODJA PROTI PRINCIPU LJUBEZNI

Otroci delujejo po principu ugodja, kar pomeni, da je tisto, kar je prijetno, dobro. Tisto, kar ni prijetno, je slabo in se bodo temu izogibali. Če bi tako ostalo, potem bi o takem otroku govorili, da je nesocializiran, razvajan ipd.

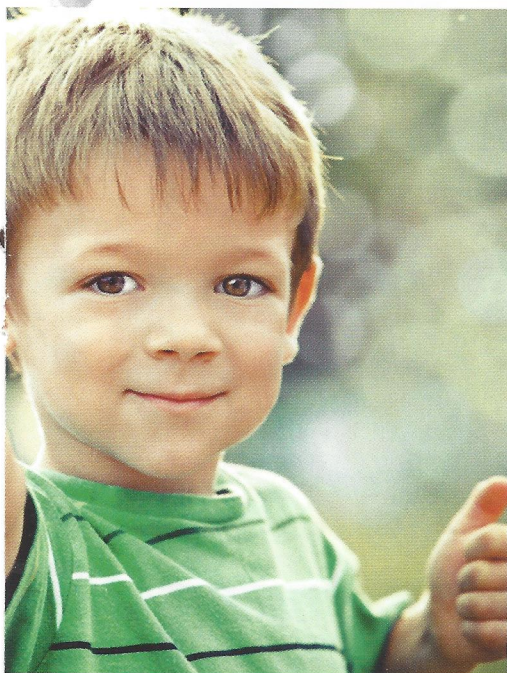
Pred otrokovim drugim letom težko govorimo o vzgoji v pravem pomenu besede, saj otrok še ni sposoben sprejemati pogojev in ne uporabljamo kazni. Kasneje pa se otrok začne upirati, kljubovati, trmoglavit predvsem v situacijah, ko ga želimo odtrgati od česa prijetnega, mu ne želimo ugoditi, mu kaj preprečimo. Cilj staršev v tem obdobju je, da otrok preseže princip ugodja in pride do principa ljubezni (Milivojević, 1998). Morda se sliši zapleteno, v resnici pa to pomeni, da otroku postane pomembneje, da je ljubljen, kot da mu je prijetno, ugodno. To pa je otrok sposoben doseči ravno zaradi enačenja jeze in 'neljubezni' (če se mama jezi, me nima rada). Ko otrok ob frustraciji (ko mu nečesa ne dovolimo) doživi, da ga nimamo radi, se bo želeni stvari odpovedal. Naučil se bo, da so tudi nekatera neprijetna opravila v redu (npr. pospravljanje igrač – potem ve, da ga ima mama rada) in jih bo tudi opravljal.

DELOVNE/UČNE NAVADE

Pa smo prišli do dela in učenja. Delo je aktivnost, usmerjena k cilju. Prav tako temu lahko dodamo učenje. Vsi si želimo, da bi bili naši otroci uspešni in zadovoljni. Prvo pa ne gre brez drugega. Da bi postali taki, v svojem otroštvu potrebujejo tudi neprijetnosti, kot na primer pospravljanje igrač, pomivanje posode, postiljanje postelje, pisanje domačih nalog, učenje ipd.

Brez trde hoje do dobre vzgoje

V svoji praksi sem imela večkrat priložnost opazovati, kako so se otroci v prvem in tudi drugem razredu pripravljani učiti, sodelovati. Imajo veselje do učenja črk, števil, računanja, zanima jih okolje, slikanje, skoraj vse po vrsti. Kaj se zgodi z otroki na višji stopnji šolanja? Kam gre vse to veselje?

Del odgovora tiči tudi v opisanih razvojnih zakonitostih. Otroci se na začetku učijo in delajo predvsem zato, ker želijo ugoditi nam, učiteljem, drugim pomembnim odraslim. Zanje je pomembno, da so sprejeti in ljubljani. Seveda sta tukaj tudi otroška vedoželjnost in odprtost do sveta.

Delovne navade pa otrok razvije takrat, ko se začne učiti samo za sebe. Ko ne potrebuje več toliko naših spodbud in usmerjanja, saj jih je v zadostni meri ponotranjil. Tako sedaj sam sebe spodbuja in želi ustreči svojemu notranjemu Staršu. V praksi si tako lahko predstavljamo šolarja, ki pride iz šole, naredi domačo nalogo, se uči, samostojno in odgovorno poskrbi ter ureja svoje obveznosti. Starši so mu na voljo, če jih potrebuje.

»KDOR NE DELA, NAJ NE JE!«

Slovenci imamo do dela zanimiv odnos. Že sami ljudski pregovori nakazujejo, da ima delo posebno mesto v sistemu slovenskih vrednot, in sicer je kar nekje pri vrhu. Veliko Slovencev je deloholikov, ki nezavedno potrjujejo svojo vrednost s tem, da delajo – vedno več. Pri tem pa izgorevajo in izgubljajo kakovost življenja. Če ne delajo, se počutijo neprijetno, manjvredno. Edini smisel je delo. Če oz. ko delo izgubijo, izgubijo smisel in s tem občutek lastne vrednosti.

Past, v katero se lahko ujamejo starši, ki so naravnani storilnostno, je pretirano poudarjanje dosežkov in dela, ki ga v določeno aktivnost vloži otrok. Ljubezen in pozornost mu je namenjena le takrat, ko je pridn, dela, je uspešen. Kadar pa to ni, ko se na primer želi le igrati, zabavati, pa je okregan, ignoriran ali pa omalovaževan. Na ta način dobi sporočilo, da ni v redu biti otrok in da je vreden le, ko dela in se trudi.

Če torej otrokova pridnost in delo postaneta najpomembnejša v odnosu staršev do otroka, se otrok začne enačiti s svojim trudom in dosežki, saj le na ta način doživlja, da ga imajo starši res radi in ga sprejemajo. Otrok pa bo za to, da se bo počutil ljubljenega, naredil vse.

ZA KONEC

Ni nam treba torej čakati vse do šole, da bi se začeli ukvarjati z učnimi in delovnimi navadami naših otrok. Z otroki jih gradimo že od malih nog s svojim odnosom do dela in zahtevami, ki jim jih postavljamo. Tako ne smemo imeti slabe vesti, če od otroka zahtevamo, da pospravlja za sabo, skrbi za svojo sobo, igrače, sodeluje pri gospodinjskih opravilih ipd. Z zahtevami, ki so primerne otrokovi razvojni stopnji, in s frustracijami, ki jih na ta način doživlja, bo razvil zdrav odnos do dela in učenja. Pri tem pa seveda ne pozabimo, da biti otrok pomeni tudi zabavati se, se igrati in uživati.

Petra Kastelic, univ. dipl. socialna pedagoginja